

Keramiek voor de Koreaanse upper-class

De Koreaanse cultuur is van oudsher gelaagd, en was lange tijd streng hiërarchisch. Afkomst bepaalde wat je plaats was. De sociale ladder opklimmen was vrijwel onmogelijk. Aan de hand van keramiek toonde de elite - de yangban - haar normen en waarden. Juist deze objecten zijn goed bewaard gebleven en vandaag vertellen ze ons over de geschiedenis van Korea.

TEKST: CELINE DE GEEST

Van kimchi tot Kia en K-pop: de Koreaanse cultuur wordt goed vertegenwoordigd in de onze. Toch weten we minder over de rijke geschiedenis van Korea dan over bijvoorbeeld die van Japan of China. Keramiekmuseum Prinsessehof vertelt het verhaal van een eigenzinnige cultuur door de tijd heen, aan de hand van keramieken topstukken uit het National Museum of Korea in Seoul. Volgens conservator Eline Van den Berg is er geen betere manier om het verhaal van de Koreaanse cultuur te brengen dan aan de hand van keramiek. "In Korea wordt op een eigenzinnige manier met kunst omgegaan. Het verschil met China of Japan is goed te zien. Daar is de keramiek vaak heel precies vormgegeven. In Koreaanse keramiek zie je echt de hand van de maker. Het is allemaal net wat losser. De vormen van de objecten, de decoraties en de kleuren, de manier waarop een vaas werd gemaakt en gebruikt: al deze aspecten vertellen meer over hoe de Koreaanse keramiek zich ontwikkelde, en geven een inzicht in hoe de Koreaanse samenleving door de eeuwen heen veranderde."

GELEGENHEIDSGESCHENKEN

In de tentoonstelling *Korea - poort naar een rijk verleden* worden vier thema's uitgelicht aan de hand van keramiek: eetcultuur, ceremonies, schoonheidscultuur en elitecultuur. "Waardevolle stukken werden van generatie op generatie doorgegeven en

"In Koreaanse keramiek zie je echt de hand van de maker. Het is allemaal net wat losser."

zijn daardoor relatief goed bewaard gebleven", aldus Van den Berg. "Ze dienden niet alleen als gebruiksgoed, maar werden ook cadeau gegeven bij belangrijke gebeurtenissen zoals een verjaardag, huwelijk of het slagen voor een staatsexamen door een ambtenaar." Samen met de militairen hadden de ambtenaren controle over het bestuur van het land. Vanaf de Joseon-dynastie werd deze groep yangban genoemd. Naast het dagelijkse werk had deze elite tijd en geld om zich bezig te houden met het schrijven van poëzie, het beoefenen van kalligrafie of het filosoferen over kunst met gelijkgestemden. Bij die activiteiten hoorden verfijnde objecten, van een celadon wijnpot om rijstwijijn uit te drinken tot waterdruppelaars en penseelhouders. Yangban-vrouwen waren aan huis gebonden en hun uiterlijk voorkomen was voor hen van groot belang. Een uitgebreid schoonheidsritueel moest zorgen voor een egale huid. Speciale make-updoosjes van lakwerk of keramiek dienden om pigmenten in te bewaren.

Penseelhouder voor klimmers

De bergen waren geliefd als locatie voor een tempel of pelgrimsoord. Weg van de afleiding van het dagelijks leven kon hier alle aandacht uitgaan naar het vrijmaken van de geest. Het heiligste gebergte staat bekend als het Diamantgebergte, in het huidige Noord-Korea. De enorme pieken van deze bergen werden binnen het sjamanisme vereerd vanwege hun gelijkenis met menselijke en dierlijke figuren. Ook binnen het boeddhisme en taoïsme waren bergen belangrijk vanwege de associatie met respectievelijk het paradijs en het eeuwige leven. In landschapsschilderingen waren bergen een populair onderwerp, zoals te zien is in de schilderijen van bijvoorbeeld Jeong Seon (1676-1759). Ze werden geprezen vanwege hun schoonheid en mystiek. Objecten in de vorm van bergen, zoals deze penseelhouder, waren vanwege al deze associaties zeer geschikt om dienst te doen in de studio van een geleerde. De maker heeft de grillige vormen van de rotsen treffend weergegeven. Een leuk detail zijn de twee tempels die in de berg zijn aangebracht. De enigszins blauwe tint van het glazuur is karakteristiek voor porselein uit de 19e eeuw.

Penseelhouder in de vorm van een gebergte Joseon-dynastie, 19e eeuw, porselein, hoogte: 23 cm. National Museum of Korea (schenking Lee Hong-kun).

Mythische waterdruppelaar

Een waterdruppelaar was een onmisbaar item op het bureau in de studeerkamer (sarangbang) van een geleerde. Hij diende om de inkt te verdunnen die werd gebruikt om mee te schrijven en te schilderen. Tijdens de late Joseon-periode werden waterdruppelaars in de meest originele vormen gemaakt, zoals dit speelse exemplaar in de vorm van een haetae. Dit mythische dier lijkt nog het meest op een leeuw, maar zijn huid was bedekt met schubben en hij had een hoorn op zijn voorhoofd. Stenen beelden van haetae werden voor paleizen geplaatst, omdat het dier vuur kon afweren en beschermde tegen ontwrichtende veranderingen. Het gaatje in de bovenkant werd gebruikt om deze druppelaar te vullen, om vervolgens via het gaatje in de bek van het dier het water eruit te laten druppelen. Vanaf de late 18e eeuw nam de vraag naar dit soort accessoires toe. Dat was een gevolg van de opkomst van een steeds rijkere handelaarsklasse, die zich de levensstijl van de yangban eigen wilde maken.

Waterdruppelaar in de vorm van een mythisch dier Joseon-dynastie, 19e eeuw, kobaltblauw porselein, 8,5 x 13,6 cm. National Museum of Korea.

Wijnpot, rijmpot

Deze celadon wijnpot is een prachtig voorbeeld van hoe een functioneel object ook een lust voor het oog kan zijn. Het meloenvormige lichaam in combinatie met de subtiel ingesneden decoratie van lotusbloemen laat het grote vakmanschap zien van keramisten tijdens de Goryeo-dynastie. Een populair tijdverdrijf voor de elite was het samenkomen met vrienden voor het beoefenen van kalligrafie en het reciteren van poëzie onder het genot van rijst-wijn. Dat wijn en poëzie goed samengaan blijkt ook uit een spelletje dat Silla-koningen speelden met hun hofdames, waarbij een wijnkopje in een waterstroompje werd geplaatst. De persoon die het dichtst bij

het kopje zat als dat tot stilstand kwam, moest ter plekke een dichtregel verzinnen. Deze wijnpot is gevonden in Gaesong, de stad die oprichter van de Goryeo-dynastie Wang Geon (877-943) als centrum van de macht koos. Grote hoeveelheden keramiek met celadonglazuur werden voor de hoofdstad geproduceerd. Overigens werd dit glazuur niet alleen toegepast op dit soort gebruiksvoorwerpen, maar ook op dakpannen, om de vele paleizen en tempels mee te verfraaien.

Meloenvormige wijnpot met decoratie van lotussen
Goryeo-dynastie, 12e eeuw, steengoed, celadon,
hoogte: 18,5 cm. National Museum of Korea.

“Deze stoel is speciaal gemaakt voor bijeenkomsten in de buitenlucht zoals bijvoorbeeld langs de oever van een rivier, op een boot of in de tuin, een gebruik dat vanuit China was komen aanwaaien.”

Breekbare tuinstoel

Het samenkomen met vrienden gebeurde zowel binnens- als buitenshuis. In het huis was de voornaamste plek de sarangbang. Dit gedeelte was in principe alleen toegankelijk voor mannen. Populaire plekken in de buitenlucht waren bijvoorbeeld langs de oever van een rivier, op een boot of in de tuin. Deze stoel is speciaal gemaakt voor zo'n bijeenkomst in de tuin, een gebruik dat vanuit China was komen aanwaaien. Al tijdens de Goryeo-dynastie werden soortgelijke stoelen in keramiek gemaakt, maar dan met een celadonglazuur. Dit exemplaar heeft een opengewerkte decoratie van een draak die tussen de wolken vliegt. Tijdens een bijeenkomst filosofeerden de gasten met elkaar en werden er schilderijen uitgerold, zodat ze bewonderd en bestudeerd konden worden. Er was ook ruimte voor ander vermaak, zoals het spelen van muziek en het drinken van wijn. Dit blijkt ook uit 18e-eeuwse genre-schilderingen, waarop te zien is dat er soms vrouwen aanwezig waren. Dat waren gisaeng, courtesanes getraind in het bieden van vermaak door middel van dans, muziek en poëzie.

Tuinstoel met opengewerkte decoratie van draak en wolken Joseon-dynastie, 19e eeuw, porselein, hoogte: 41,8 cm. National Museum of Korea.

Niet na te apen

Zegels werden op twee manieren gebruikt: enerzijds voor het signeren van officiële documenten binnen de ambtenarij en persoonlijke brieven voor vrienden en familie, anderzijds voor het signeren van commentaar dat in de zijlijn van schilderijen werd gegeven. Dit laatste gebruik was bedoeld als eerbetoon aan de kunstenaar en zijn stijl. Iemand kon meerdere soorten zegels bezitten en ze werden ook als cadeau gegeven. Meestal werden zegels gemaakt van hout of brons; nog exclusiever waren jade, zilver of goud. Belangrijke exemplaren werden in een bijbehorende doos bewaard. Deze zegel van een aapje, zittend op lotusbladeren, is gemaakt van steengoed met een celadonglazuur. De aap komt van oorsprong niet voor in Korea, maar raakte tijdens de Verenigde Silla-periode bekend als een van de twaalf dieren van de Chinese zodiac. Als zodanig werd de aap geassocieerd met bescherming en geluk. Deze zegel werd gebruikt voor persoonlijke zaken. Van de karakters op de onderkant is vooralsnog niet bekend wat ze precies betekenen.

Stempel in de vorm van aap Goryeo-dynastie, 12e eeuw, steengoed, celadon, hoogte: 5 cm. National Museum of Korea.

Schoonheid uit een doosje

Dit soort doosjes waren onderdeel van een toiletset en werden tijdens de Goryeo-dynastie gebruikt om pigmenten en oliën in te bewaren. Verschillende kleurstoffen van planten en bloemen werden gebruikt voor make-up, zoals de meeldraden van saffloer voor rouge en fijngestampte rijst of graanpoeder voor het maken van gezichtspoe-der om de huid egaal te doen lijken. Uit de Goryeo-periode zijn relatief veel van zulke doosjes en flesjes bewaard gebleven, waaruit blijkt dat het verzorgd voor de dag komen belangrijk was. Deze luxe-objecten werden alleen door welgestelden gebruikt. De verfijnde decoratie van chrysanten en kraanvogels met slib vertoont grote

overeenkomsten met lakwerk ingelegd met parelmoer. Hiervan bleven soortgelijke objecten bewaard die ook werden gebruikt voor het bewaren van make-up. Terwijl aan de productie van het rijkelijk gedecoreerde celadon na de Goryeo-periode een einde kwam, werd de productie van ingelegd lakwerk tijdens de daaropvolgende Joseon-dynastie voortgezet.

Flesje en doosjes voor het bewaren van make-up Goryeo-dynastie, 13e eeuw, steengoed, celadon, hoogte: 17,5 cm (grootste doos). National Museum of Korea.

BEZOEKEN

Korea - poort naar een rijk verleden

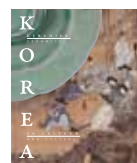
Keramiekmuseum Prinseseshof

Leeuwarden

16-10 t/m 21-08

LEZEN

De teksten zijn ontleend aan

Korea, keramiek en cultuur, door Eline van den Berg en Hee-Jeong Kim
Nederlandstalig, 144 pagina's
ISBN: 9789462623583
Prijs: € 24,95